

ASPECTE PRIVIND CONSERVAREA OBIECTIVELOR DIN SECȚIA DE ARHITECTURĂ ȘI TEHNICĂ POPULARĂ A COMPLEXULUI MUZEAL VRANCEA

MARIA NICA

Monumentele de artă populară existente în județul nostru evocă pagini de îndelungată istorie socială ele fiind veritabile documente care oglindesc setea de frumos, imaginația vie, spiritul practic, inventiv al locuitorilor. Ținându-se seama de varietatea și bogăția formelor de artă populară a fost înființată în județul nostru — o secție de arhitectură și tehnică populară, care oferă o amplă documentare asupra culturii materiale populare, ea cuprinzând tipuri tradiționale de gospodării, case monument, construcții pastorale și agricole, instalații pentru prelucrarea diferitelor produse, ateliere meșteșugărești.

Prin originalitatea, valoarea științifică și documentară a exponatelor sale, secția oferă vizitatorilor, o posibilitate elocventă de cunoașterea aprofundată a vieții, creației artistice și materiale a locuitorilor din această parte de țară.

Aflat în Crîngul Petrești, principala zonă de agrement a municipiului Focșani, Muzeul satului vrincean cuprinde astăzi 73 construcții autentice, grupate în 32 complexe cu peste 5900 obiecte diferite.

Conform tematicii, secția de arhitectură și tehnică populară este structurată în două mari sectoare unul cuprinde instalațiile tehnicii țărănești, altul gospodăriile și construcțiile de interes public.

Instalațiile tehnicii țărănești cuprind: morile de apă de la Râiuți, Băchitașu — de pe valea Milcovului. Pe lângă acestea există dîrsta pentru îngroșatul cergilor, pîua pentru îndesitul stofei de suman și ițari, aduse din comuna Nistorești, joagărul de la Tulnici pentru fasonarea lemnului. Crama monumentală datată din anul 1859 întregeste valoarea obiectivelor existente în secția noastră.

Al doilea sector cuprinde tipurile tradiționale de gospodării și construcții de interes public, selectate de pe văile Putnei, Zăbalei, Milcovului, Șușiței, Rîmnicului, Rîmnei, Siretului.

Amplasarea muzeului în aer liber la o distanță de 3 km de oraș, în zona de agrement „Crîng Petrești”, zonă de pădure, nu asigură condiții optime de conservare a obiectelor. Principala cauză a degradării obiectivelor și obiectelor din secția noastră este existența microclimatului necorespunzător — temperatura, umiditatea excesivă, vegetația bogată, componenta aerului.

Din măsurătorile efectuate, rezultă că umiditatea crește mult peste normalul admis — datorită mediului de pădure și densității vegetației care nu lasă să circule aerul. Umiditatea atmosferei și a solului duce la grave consecințe asupra construcțiilor. Apa de ploaie conține întotdeauna gaz carbonic din atmosferă și alte impurități, care acționează chimic asupra materialelor de construcție. Apa din sol este absorbită în pereții construcțiilor ridicându-se prin acțiunea de capilaritate până la 1—2 m, sau chiar mai mult. Umiditatea sporită are consecințe foarte grave asupra obiectivelor și obiectelor pe care le adăpostește, produce reacții de ordin mecanic, chimic, biologic, în primul rând asupra obiectelor din materiale organice. Umezeala produce, de asemenea, și degradări chimice, deoarece apa conține substanțe diferite ca anhidrida carbonică, materie care mărește capacitatea de dizolvare a apei, acționând chiar asupra sărurilor pe care le conține.

Umiditatea excesivă existentă, asociată cu temperaturi ridicate duce la apariția mucegaiului din genul *Aspergillus*, *Niger*, *Alternaria*, *Sporaria*, *Penicillium*.

Umiditatea lor este relativ redusă, nu provoacă o putrezire propriu-zisă — crează condițiile apariției atacurilor de ciuperci xilofage.

Structura celulară a lemnului atrage ușor apa. Dilatarea celulelor la umiditate și contractarea lor la uscăciune bruscă sînt un proces care duce la distrugerea obiectivului. Degradarea lemnului este provocată și de bacterii care au un rol important în procesul de putrezire, acestea deschizînd uneori drumul ciupercilor, înaintea cărora se instalează, mai ales în cazul lemnului, în contact cu pămîntul. Acțiunea distructivă a bacteriilor asupra lemnului în condițiile favorabile de umiditate, se desfășoară practic împreună cu cea a ciupercilor xilofage din care cauză este dificil să se delimiteze contribuția lor.

Referitor la condițiile improprii existente în secția de arhitectură și tehnica populară, putem da un exemplu concludent. Folosirea unui material lemnos umed, asociat cu parametrii microclimatici necorespunzători, a făcut ca la una din casele existente în secție să apară atacul unei ciuperci xilofage — *Merulius lacrymans*.

Așa cum se știe — *Merulius lacrymans* este o ciupercă distrugătoare care atacă obiectivele în totalitatea lor, punîndu-le existența în pericol în cazul cînd nu este depistată în faza de dezvoltare incipientă.

Toate datele asupra modului de tratare a obiectivului atacat, sînt consemnate într-un dosar în care s-au relatat fazele de lucru. În urma tratamentului aplicat ciuperca n-a mai reapărut.

Vegetația bogată, asociată cu umiditatea ridicată, au creat cadrul apariției dăunătorilor biologici — dintre aceștia menționăm apariția insectelor xilofage, a siricidelor de tipul *Sirex gigas* (viespile lemnului) care au degradat acoperișul caselor din zona de șes.

Pentru stoparea atacului au fost necesare intervenții repetate, folosindu-se substanțe adecvate.

Lemnul și materialele din lemn au de suferit și datorită atacului de anobidare (cariile lemnului), ale căror larve distrug lemnul, transformîndu-l

într-o pulbere fină. În cazul atacului din partea anobidaelor la obiectele muzeistice, am tratat lemnul prin procedeul injectării, substanțelor insecticide.

În cazul obiectelor de dimensiuni mari, se pot folosi pungi de material plastic închise ermetic în care alături de obiectele cu carii introducem substanțe care, prin volatilizare, să emane gaze toxice. Vaporii toxici pătrunzând în lemn prin găurile și crăpăturile existente, provoacă moartea ouălelor, larvelor, pupelor și insectelor.

Pentru prevenirea stagnării apei rezultate de la precipitații — în gropile de la roțile instalațiilor, s-au amenajat puțuri absorbante cu drenuri, obținându-se în această direcție rezultate bune.

Și acoperișurile de la case au de suferit din aceleași cauze amintite mai sus ceea ce a făcut necesară protecția lor prin peliculizare cu fluid B (lingosept B), ceară de petrol — 50 % în white spirt și lindan.

Lemnăria existentă în construcții poate fi tratată periodic — prin stropire, pensulare, atât pentru combatere cât și pentru întreținerea conservării.

O categorie mare de materiale lemnoase folosite la construcții, ca de exemplu, cele pentru placarea fațadelor sau ca elemente arhitecturale cu caracter decorativ, sînt supuse la o degradare lentă sub acțiunea agenților atmosferici din aer liber. Degradarea începe la suprafețele cele mai expuse, progresează treptat în profunzime, uneori cu participarea microorganismelor pînă la degradarea completă.

Pentru tratare putem folosi produse cu remanentă cît mai ridicată. Produsul Lingosept pe bază de pentaclor fenol, lindan și ceară de petrol — a dat rezultate bune. Produsul prezintă avantajul că nu modifică culoarea și nici patina de vechime a lemnului și nu mărește umiditatea lemnului. Datorită conținutului de ceară (produs hidrofug) se obține și o reducere a absorbției de apă în caz de ploaie.

Condițiile microclimatice existente, care influențează negativ starea de sănătate, scurtează considerabil longevitatea construcțiilor.

Ținînd cont de importanța obiectivelor și a obiectelor pe care le adăpostește — acestea fiind valori de patrimoniu, este necesară păstrarea lor cu orice preț. Pornind de la convingerea că acțiunea de organizare a muzeelor în aer liber pune pretutindeni probleme greu de rezolvat, ca de altfel și la noi, sugerăm în lumina acestei experiențe cîteva elemente de ordin metodologic :

Amplasarea unor astfel de obiective — muzee în aer liber, trebuie făcută ținînd seama de cîteva factori principali : condiții microclimatice adecvate, peisaj, acces, posibilități de extindere ulterioară.

În general la constituirea unor muzee în aer liber se ține seama de acești factori, dar nu cunoaștem nici un exemplu care să fi luat în discuție și să studieze problema implicațiilor condițiilor pedoclimatice, în ceea ce privește conservarea obiectivelor.

Una din problemele importante din punct de vedere științific este selecționarea obiectivului.

Obiectivul trebuie să fie tipic pentru o anumită categorie sau zonă.

Dintre unitățile constatate ca tipice, să se aleagă unitatea care are și cele mai evidente calități artistice, avînd în vedere atît motivele ornamentale (sculpturi, creștături, inscripții picturi) cît și aspectul estetic provenit din proporționarea părților componente ale unității.

La selecționarea obiectivului trebuie să se țină cont și de starea de conservare a unității propuse spre achiziție.

Să se aleagă acolo unde situația de pe teren o permite, unitățile aflate într-o stare de conservare cît se poate de bună, cu toate părțile existente, pentru a evita prea multe înlocuiri și pericolul ca părțile care lipsesc să fie refăcute greșit, suferind astfel autenticitatea unității în întregime.

Această fază de cercetare, depistare și selecționare a unității, în vederea destinării ca viitor exponat muzeal trebuie făcută de către un colectiv de specialitate, care să analizeze judicios toate aspectele care determină stabilirea achiziționării unei unități, din care colectiv nu trebuie să lipsească ca factor principal — conservatorul.

Demontarea obiectivului cere o permanentă atenție și, în acst scop, este binevenită întocmirea unui dosar tehnic — în care să se analizeze starea de conservare pentru toate elementele, rezistența acestora, analiza factorilor de biodegradare.

Analiza stării de conservare a obiectivului trebuie să cuprindă două etape — cînd obiectivul este în picioare și analiza de detaliu, cînd obiectivul este desfăcut piesă cu piesă, pentru a vedea dacă oferă rezistența obiectivului, ce trebuie să dureze în timp.

Intocmirea dosarului tehnic este de o mare importanță. Desfacerea și montarea obiectivului este un prilej de studiu pentru a consemna tehnici tradiționale de lucru, orice intervenție trebuie să se facă respectînd tehnicile de lucru originale.

Intocmirea acestui dosar, prezintă avantajul interesului pentru etnograf, furnizînd material documentar fundamental pentru intervențiile viitoare. De preferat ar fi, dacă este posibil, să se întocmească un studiu pe teren, cu care prilej, să se discute cu proprietarul construcției, sau oamenii din zona respectivă și alte aspecte, ce par să aibă o legătură mai puțin organică cu transformarea unei construcții într-un obiect de muzeu. În acest caz se pot afla detalii de exploatare a funcționalității obiectului respectiv de care trebuie ținut seama iar răspunsurile ne ajută să luăm decizii hotărîtoare.

Munca de demontare cere o exigență foarte mare avînd în vedere că unitatea demontată trebuie reconstruită întocmai, din aceleași materiale. Înainte de demontare, părțile componente ale obiectivului trebuie însemnate, fixîndu-se locul precis al fiecărui element în parte. După marcarea fiecărei părți, se trece la demontarea propriu-zisă.

Alt element de ordin metodologic, de care trebuie să se țină seama în acest caz, este problema conservării întregului material înaintea demontării și după. Tratarea lemnului prin impregnare are un caracter permanent în vederea profilaxiei și combaterii diverselor atacuri biologice.

În cazul cînd pe material se observă paraziți de natură vegetală sau animală, aceștia să fie extirpați încă înainte de a fi transportat materialul în muzeu, pentru a nu expune infectării celelalte obiecte ale muzeului.

Sînt necesare măsuri pentru asigurarea transportului și depozitării în condiții corespunzătoare a părților componente ale obiectivelor. Atît în timpul încărcării cit și a transportului, se impune o grijă deosebită față de material.

Pe lîngă munca de cercetare, depistare și documentare, a fază de mare importanță o constituie remontarea propriu-zisă. Pentru aceste lucrări se pregătește terenul destinat înființării muzeului. Terenul aprobat pentru înființarea muzeului nostru este un teren de pădure și în acest caz a fost necesară îndepărtarea unei părți din vegetație și așa prea bogată, cu implicații negative asupra obiectivelor.

Cîteva exemple de remontare necorespunzătoare din secția noastră sînt concludente.

Montarea caselor din zona de șes direct pe pămînt, a făcut ca apa să se infiltreze, să apară atac de mucegai și ciuperci xilofage.

Se ia în considerație acest element încă de la început, pentru a evita eventualele efecte negative.

Un element esențial de care trebuie ținut seama la remontarea obiectivelor aduse de pe teren, este conservarea materialului lemnos înaintea remontării.

Din acest punct de vedere distingem materiale care, după montarea lor, vin în contact direct cu solul, materiale care se așează în apropierea unei surse de umiditate (pămînt, apă) materiale care se udă numai prin precipitați. Ținînd cont de acest lucru, fiecare din aceste grupe de materiale se tratează în vederea conservării. Tratarea lemnului se face în bazine mari, special amenajate. O strînsă colaborare între muzeograf, conservator și restaurator este necesară pentru a se lua decizii hotărîtoare cu privire la remontarea obiectivelor, dat fiind faptul că există elemente ce au pe lîngă o valoare documentară și o valoare artistică.

Asupra elementelor de rezistență, elementelor artistice care au suferit în decursul vremurilor o serie întreagă de modificări, trebuie acționat, făcîndu-se o consolidare mecanică, conferindu-le rezistență în continuare.

În domeniul conservării există suficiente motive pentru a considera ca pozitive activitățile desfășurate pe această linie. Dacă analizăm judicios ceea ce trebuie întreprins pentru rezolvarea globală a problemelor care ne stau în față, constatăm că rămîn încă multe de făcut.

BIBLIOGRAFIE

- Moldoveanu Aurel, Realizări și perspective în domeniul ocrotirii patrimoniului cultural național, în „Revista muzeelor și monumentelor”, nr. 4, 1978.
- Pacostea Petre, Biologia solului, Ed. științifică și enciclopedică, București, 1976.
- Vintilă Eugen, Protecția lemnului și a materialelor pe bază de lemn, Ed. tehnică, București, 1978.
Studii și cercetări, Muzeul satului, București 1971.
Anual, Muzeul satului, București, 1966.
Cercetări de conservare și restaurare, Muzeul Național de istorie, București, 1982.

ASPECTS SUR LA CONSERVATION DES UNITÉS ETHNOGRAPHIQUE
DE LA SECTION EN PLEIN AIR DU MUSÉE DE VRANCEA

RÉSUMÉ

L'auteur nous présente quelques aspects concernant la conservation des objectifs situés dans la section en plein air du musée départemental de Vrancea de Crîngul Petrești.

On souligne en même temps l'importance à part de ce patrimoine pour la culture et l'histoire des régions de la Grande Courbure des Carpathes.